



KÜRESEL REKABET, HAKSIZ REKABET VE EMEK PİYASALARI

EMEK REKABETE FEDA MI OLSUN?

Onur BAKIR

Günlük Evrensel Gazetesi Muhabiri

O.D.T.Ü. Medya ve Kültürel Çalışmalar Yüksek Lisans Öğrencisi

Giriş

Temel dayanağı çok uluslu sermayenin sınır tanımaksızın dolaşımı olan küreselleşme sürecinde, mal ve hizmet ticaretinin giderek serbestleşmesi ve ulusal ekonomileri koruyan tarif, kota, gümrük, engel, yasaklama gibi kimi araçların kaldırılması ya da hafifletilmesiyle rekabetin niteliği de değişti. Önceleri daha çok ulusal düzlemde algılanan rekabet, günümüzde ulusal bir olgu olmaktan öte giderek küresel bir nitelik kazandı. Ulusal ölçekte rekabet sürmekle birlikte, 'yeni rekabet' küresel ölçekte tanımlanmaya başladı. Tekstil sektöründe yaşanan kriz Bursa'da gömlek üreten bir firmanın Uşak'taki, Kocaeli'ndeki rakiplerinin yanı sıra Şanghay'daki rakipleriyle de rekabet etmek zorunda olduğunu gözler önüne sererken, özellikle Çin menşeli malların Türkiye pazarını istila etmesi, 'küresel rekabet' gerçeğini Türkiye toplumunda da yaygın bir şekilde tanıtır kıldı. Durukan'ın da dikkat çektiği üzere 1980'lere kadar ithal ikâmecî politikalarla korunarak büyüyen ve gerçek anlamda dış rekabetle karşı karşıya kalmamış olan Türk firmaları küresel rekabet şokunu yaşarken (1), 'Dünya ile rekabet etmek zorundayız.' şeklinde başlayan cümleler hem hükümetlerin hem de sermayenin dilinde, ücretleri baskılamak, çalışma ilişkilerinde ve sosyal politika alanında kazanılmış hakları geriye götürmek için bir gerekçeye dönüştü. İş mevzuatının sermaye lehine değiştirilmesiyle emek piyasalarının esnekleştirilmesi sağlandı ve işçi sınıfını doğrudan ilgilendiren hukuksal düzenlemeler daha da geriye götürüldü. Öte yandan sermayenin emek piyasalarındaki hukuka aykırı uygulamaları daha da hız kazandı.

Bu yazının çıkış noktasını da, 'küresel rekabet' kılıfı altında emek piyasalarında yaşama geçirilen hukuka aykırı uygulamalar ile bu uygulamaların haksız rekabet ve ulusal rekabetle olan ilişkisi oluşturmaktadır. Açıktır ki tekelleşen yapıyı daha da güçlendiren günümüz kapitalizminde yazı boyunca

değineceğimiz 'rekabetçi bir piyasa ekonomisi' lafı güzaftan ibarettir. Dahası hukuka uygun olan bir çok uygulama da işçi sınıfının aleyhine sonuçlara yol açmaktadır. Ancak asıl dikkat çekmek istediğimiz nokta sermayenin küresel rekabet gücü söylemine sığınarak yaşama geçirdiği ve hükümetlerin de göz yumduğu emek piyasalarındaki hukuka aykırı uygulamaların, ikinci bir hukuksuzluk yaratarak ulusal ölçekte kurgulanan rekabet düzenini ihlâl etmesidir. Hukuğun sınıflar üstü olmadığı göz önüne alındığında hukukun 'rekabet' vurgusu eşliğinde işçi sınıfının aleyhine, sermayenin lehine ihlâl edilmesi ve hukukun rekabete feda edilmesi anlaşılabilir. Ancak yine de temel bir soru yanıt beklemektedir: 'Emek rekabete feda mı olsun?'

Küreselleşme ve Rekabet

1980 sonrası rekabet eksenli serbest piyasa ekonomisi modelinin uygulamaya konulduğu Türkiye'de Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun 1990'da yürürlüğe girerken, 'Mal ve hizmet piyasalarının serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamı içinde teşekkülünün ve gelişmesinin temini' görevi Rekabet Kurumu'na verildi (2). Ulusal ölçekte 'serbest ve sağlıklı bir rekabet ortamını oluşturma' çabalarına 10 yıl gecikmeli başlayan sermaye sınıfı ve hükümetler, altyapı çalışmalarını sürdürürken, küresel rekabete uyum sağlama zorunluluğu ile karşı karşıya kaldı. Rekabet tartışmaları 'ulusal ölçekte rekabetin korunması ile küresel ölçekte rekabet edebilirlik' ilişkisi üzerine yoğunlaşırken, kendi içinde gerilimler taşıyan bu ilişki, bazı akademisyenler ve iş çevrelerine göre fırsatları da beraberinde getirdi. Örneğin Ersel'e göre Türkiye ekonomisinin küreselleşen dünya ekonomisine eklenmesinin sağlıklı olabilmesi için ulusal ölçekteki rekabet ortamı önem taşımaktadır ve içeride rekabet koşulları oluşturulduğu takdirde, bu koşullarda çalışabilen endüstriler küreselleşme sürecine daha kolay uyum sağlayabilecektir; dahası küreselleşme olgusuna katılabilmek için rekabetçi düzeni koruyan

bir hukuk sistemine ihtiyaç vardır (3). Küresel ölçekte rekabet gücüne sahip olmak ise Türk firmalarının belli bir büyüklüğe ve yoğunlaşmaya sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Yoğunlaşmayı 'bir ülke ekonomisinin tamamına ya da belirli sektörlerine az sayıda işletmenin hakim olması' şeklinde tanımlayan Durukan ise yoğunlaşma arttıkça rekabetin azaldığına dikkat çekmekte, bu noktada da Rekabet Kurumu'nun bir yandan Türk firmalarının birleşmelerle büyümesini, küreselleşme olgusu altında ezilmemesini sağlaması, bir yandan da bu büyümenin içerdeki rekabeti yok etmemesine özen göstermesi gerektiğini savunmaktadır (4).

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız bu çelişki ve bu çelişki üzerinden üretilen stratejiler çeşitli açılardan tartışılabilir. Ancak asıl işaret etmek istediğimiz husus, hem ulusal ölçekte rekabetin korunması hem de küresel rekabet gücü edinmeye ilişkin vurgudur. Kanımızca kurulmak istenen bu denge küresel rekabet lehine bozulmakta ve 'serbest piyasa ekonomisinin kendi mantığı içinde düşünüldüğünde' rekabetin korunması tehlikeye atılmaktadır. Bunun en açık örneği ise firmaların 'dünyayla rekabet etme' adı altında emek piyasalarında yaşama geçirdikleri ve bilinçli bir biçimde göz yumulan hukuka aykırı uygulamalardır. Haksız rekabet çerçevesinde de değerlendirilebileceğini iddia ettiğimiz bu uygulamaların sermaye örgütleri ve ideologları tarafından kutsanan rekabeti nasıl bozduğunu göstermek de, rekabetin korunması-haksız rekabet ilişkisine kısaca göz atmayı zorunlu kılmaktadır.

Rekabet-Haksız Rekabet

Badur'un çalışmasında yer verdiği tanıma göre, hukuki alanda 1850'de Fransa'da ortaya çıkan haksız rekabet, 'iktisadi rekabetin dürüstlük kuralına aykırı olan aldatıcı davranışlar ve başka amaçlarla her çeşit kötüye kullanılmasına' verilen isimdir (5). Topçuoğlu, haksız rekabetin temelinde 'kimsenin başkaları karşısında hak etmediği bir üstünlüğe yeltenmemesi, sadece emek ve gayretine dayanması' ilkesinin ihlali, bir başka deyişle başkalarının aleyhine, hak edilmeyen iktisadi çıkar sağlanmasının bulunduğu belirtmektedir (6). Türk hukuk sisteminde Klasik Kıta Avrupası sisteminde olduğu gibi rekabet hukuku veya daha genel bir ifadeyle rekabet kavramı, 'Haksız Rekabet', 'Rekabet Yasası' ve 'Rekabetin Korunması' şeklinde düzenlenmiştir. Badur'un da işaret ettiği üzere haksız

rekabet ve rekabet etme yasakları kişilere ait hukuki çıkarları korurken, rekabetin korunması ile kişilerin çıkarlarının değil doğrudan rekabet düzeninin korunması amaçlanmıştır (7). Bu nedenle de Türk hukukunda, haksız rekabet, Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu ve İthalattaki Haksız Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile, rekabetin korunması ise Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun ile, düzenlenmiştir. 'Bir tarafın diğer tarafın ürettiği malı kamuoyuna kötülemesi, gerçeğe aykırı bilgi vermesi, aldatıcı reklam yapması, arz edilen mallar arasında karışıklık yaratması, yardımcıları kandırarak rakiplerin imalat sırlarını ele geçirmesi, rakiplerin uyduğu iş ve çalışma koşullarına uymaması...' gibi konular haksız rekabet çerçevesinde ele alınmaktadır. Rekabetin korunmasının konusunu ise ana hatlarıyla 'hakim durumun kötüye kullanılması, rekabeti sınırlayan anlaşmalar, uyumlu eylemler, birlik kararları, birleşme ve devralmalar' oluşturmaktadır.

Haksız rekabet ve rekabetin korunması arasında temel benzerlikler ve farklar bulunmakla birlikte, organik bir ilişkinin olduğu açıktır. Haksız rekabetin yasaklanması esas olarak rakipleri birbirine karşı korumayı, rekabetin korunması ise doğrudan rekabet düzenini korumayı amaçlamakla birlikte, haksız rekabetin önlenmesi rakiplerin çıkarlarını korumakta, dolaylı olarak da rekabet düzeninin korunmasına katkı sağlamaktadır. Tersinden bakıldığında temelde rakiplerin çıkarlarını ihlâl eden haksız rekabet, rekabet düzeninin korunmasına da zarar vermektedir. Kısacası Topçuoğlu'nun da belirttiği gibi 'piyasa ekonomisini koruyucu bir sığa haiz olma' özelliğini rekabetin korunması ile paylaşan haksız rekabet yasağının (8), sağlıklı bir piyasa ekonomisinin temellerinden birini oluşturduğu varsayılmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 56'ncı maddesinde 'Haksız rekabet, aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suistimalidir.' tanımı yapılmakta, kanunda sınırlı sayma ilkesi izlenmezken, Kanun'un 57'nci maddesinde en sık karşılaşılan haksız rekabet halleri 10 bentle sayılmış, 10'uncu bentte ise 'rakipler hakkında da cari olan kanun, nizamname, mukavele yahut mesleki veya mahalli adetlerle tayin edilmiş bulunan iş hayatı şartlarına riayet etmemek' tanımına yer verilmiştir (9). Örneğin



Kale, pazar günü iş yeri açma yasağını ihlâl eden bir işyerinin bu şarta uyan işyerlerine karşı haksız rekabete neden olacağına dikkat çekmektedir (10). Bu minvalde İş Yasası ve SSK Yasası başta olmak üzere çalışma yaşamını düzenleyen mevzuat 'rakipler hakkında da cari olan kanun ve diğer düzenlemeler' kapsamında değerlendirilebilir. O halde firmaların emek piyasalarında yaşama geçirdikleri hukuka aykırı uygulamalar (kayıt dışı istihdam, çocuk ve kaçak işçi istihdamı, sendikal hak ve özgürlüklerin ihlâli, iş mevzuatı ile iş güvenliği ve işçi sağlığına ilişkin yasal düzenlemelerin uygulanmaması) da 'haksız rekabet' kapsamında ele alınabilir. Haksız rekabet davaları ve Yargıtay'ın emsal kararları arasında yaptığımız araştırmada ulaştığımız sonuç, yukarıda sıraladığımız emek piyasalarındaki hukuka aykırı uygulamaların haksız rekabet yarattığı iddiası ile yargı mercilerine başvurulmadığı yönündedir. Bu noktada kayıt dışılığın yoğun olarak görüldüğü ve hukuk ihlâllerine sıkça başvuran küçük ve orta boy işletmelerin, paylaştıkları suçlar konusunda birbirlerini şikayet etmeye yanaşmadığı söylenebilir. Dahası göreceli olarak hukuka uygun hareket eden büyük işletmeler ve tekeller 'haksız rekabet'ten yakınmakla birlikte çıkar sağladıkları bu danişıklı dövüş ortak olmaktadır. Zira bir yandan üretim süreçlerinin esnekleştirilmesiyle birlikte küçük işletmelerden taşeronlaştırma yoluyla ucuz mal ve hizmet temin eden 'büyükler', bir yandan da hukuksuzluğun hakim olduğu işletmeleri koz olarak kullanarak, kendi işçilerine 'ölümü gösterip sıtmaya razı olma'yı dayatabilmektedir.

Öte yandan hukuka aykırılıkların en önemli kaynağı olan kayıt dışı istihdam ile haksız rekabet

arasında işçi ve işveren sendikaları ile hükümet temsilcileri de ilişki kurmaktadır. Türk-İş Araştırma Müdür Yardımcısı Enis Bağdadioğlu, 'Kayıt dışılığa yol açan nedenlerin gerekçesi ne olursa olsun sonuç itibariyle bir haksız rekabet söz konusu olmaktadır.' derken (11), TÜSİAD Başkanı Ömer Sabancı kayıt dışı ekonomi ve istihdamın haksız rekabete yol açtığını belirtmekte (12), İstanbul Sanayi Odası Başkanı Tanıl Küçük kayıt dışı faaliyetlerin artması ile haksız rekabetin de arttığını vurgulamakta (13), Sanayi ve Ticaret Bakanı Ali Coşkun ise (Haksız rekabeti nasıl ölçtüğü belirsiz olmakla birlikte!) şu değerlendirmeyi yapmaktadır: 'Aynı sektörde kayıt dışı çalışanla kayıtlı çalışan arasında yüzde 40-60 haksız rekabet doğuyor.' (14).

Ancak ne sermaye ne de hükümetler yazılı kuralları olmayan bu oyunun sürmesine ses çıkarmaktadır.

Hukuksuzluğun Hükmü

Ayrıca firmaların maliyetleri düşürerek, 'rekabet güçlerini' ve kâr marjlarını artırmak için başvurduğu bu hukuka aykırı uygulamaların görülme sıklığı dikkate alındığında yaratılan haksız rekabetin boyutları da ortaya çıkmaktadır. Ana hatlarıyla değinmek gerekirse, emek piyasalarındaki hukuka aykırı uygulamaların ana kaynağı olan kayıt dışı istihdam, çeşitli kaynaklara göre istihdamın yüzde 45'i ile 55'i arasında değişmektedir. Lordoğlu'nun 2006'da yayımlanan araştırmasına göre bu oran yüzde 53'tür (15). Türk-İş'in DPT'nin 2004 yılı verilerinden yaptığı derlemeye göre ise kayıt dışı istihdam sayısı 6 milyon 300 bin kişiye ulaşmıştır (16). Bir başka deyişle her iki işçiden biri hukuka aykırı istihdam edilmekte, kayıt dışı istihdama yönelen işverenler de böylece bir çok yükümlülükten kurtulmaktadır. İstihdama ilişkin bir başka hukuka aykırı uygulama ise çocuk ve kaçak işçi istihdamında görülmektedir. DİE verilerine göre Türkiye'de yaşları 6 ile 14 arasında değişen toplam 3 milyon 842 bin çocuk çalışmaktadır, Lordoğlu Türkiye'de kaçak işçilerin işgücüne katılımının milyon civarında seyrettiğine dikkat çekmektedir (17).

Öte yandan kayıt altında olan işçilerin iş mevzuatına uygun çalıştırıldığını söylemek de oldukça zordur. Bu konuya ilişkin somut verilere ulaşmak oldukça güç olmakla birlikte, bir çok işletmede İş Yasası'nda düzenlenen iş akitleri, çalışma süreleri, ücretler, ücretlerin ödenme biçimi ve süreleri, haf-



Fotoğraf: Gökhan DURMUŞ / Evrensel

ta tatili ve diğer tatiller, yıllık ücretli izinler, kıdem ve ihbar tazminatlarına ilişkin hükümlerin kısmen ya da tamamen uygulanmadığı söylenebilir. Kayıt dışı çalışan işçiler zaten ilgili mevzuattan yararlanamamaktadır.

İş güvenliği ve işçi sağlığına ilişkin düzenlemelerin uygulanmaması, kayıt dışı istihdama yönelen işletmeler başta olmak üzere ekonominin genelinde yaygın bir biçimde görülen bir sorun teşkil etmektedir. SSK istatistiklerine göre 2004 yılında 83 bin 830 iş kazasında 843 işçi yaşamını yitirmiş, bin 693 işçi sürekli iş göremez durumuna düşmüş, 384 çalışan meslek hastalığına yakalanmıştır. Bu iş kazaları sonucunda 1 milyon 977 bin 18 gün geçici iş göremezlik oluşmuş ve işçiler 54 bin 220 günü hastanede geçirmişlerdir (18). Açıktır ki, bu 'resmi' rakamlar yalnızca buzdağının görünen yüzüdür. Meslek hastalıklarında tespit edilen, iş kazalarıyla paralellik göstermeyen düşük rakam ise görece bir iyileşmeyi değil tam tersine, Türkiye'de meslek hastalıklarının tespitinin dahi yapılamadığına işaret etmektedir. Ayrıca işyeri hekimine ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunların yanı sıra, mevcut çalışma ve yaşam koşulları işçilerin sağlığını ve yaşamını doğrudan tehlikeye atmaktadır. Pala'nın işaret ettiği 'alana ilişkin veri azlığı ve bu az miktardaki verilere ulaşma zorluğu' sürmekle birlikte (19), mevcut resmi istatistikler, işçi sağlığı ve iş güvenliği alanındaki hukuka aykırı uygulamaların yoğunluğunu göstermekte yetersiz kalmaktadır. Bu konuda; Gemi İnşa Sanayicileri Birliği Sağlık Birimi'nin işçi sağlığı ve iş güvenliğinin hiçe sayıldığı Tuzla Tersaneleri'ne ilişkin yayınladığı veriler ise hukuka aykırı uygulamaların boyutuna ilişkin önemli bir örnek teşkil etmektedir. Tuzla Tersaneleri'nde 2005 yılı ve 2006 yılının ilk 8 ayında toplam 18 bin 500 iş kazası olmuştur. Adli Tıp Raporları'na göre bu kazalarda yaşamını yitirdiği tespit edilebilen işçi sayısı ise 38'tir (20).

Sendikal hak ve özgürlüklerin ihlali ise yukarıda saydığımız hukuka aykırılıkların hem nedeni hem de sonucu durumundadır. Türkiye'de sendikalaşma oranı yüzde 15'lerde seyretmekte, kayıt dışı istihdam, sendikal örgütlenmeyi imkânsız kılarlarken, sendikalaşma oranının düşük olması da emek piyasalarındaki hukuka aykırı uygulamaların önüne geçilmesini daha da güçleştirmektedir. Anayasa ile de güvence altına alınan sendikalaşma

hakkının engellenmesi bu alandaki hukuka aykırı uygulamaların başında gelmektedir. Özellikle özel sektörde sendikal örgütlenme 'ateşten gömlek' niteliğindedir. Türk-İş'in hazırladığı bir raporda, sendikaların örgütlenme konusunda uygulamada ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu vurgulanmakta, örgütlenme sürecinde yasal prosedürlerin yanı sıra karşılaşılan en büyük engelin işverenlerin engelliyici tutum ve davranışları olduğu belirtilmektedir. 2003-2005 yılları arasında yalnızca Türk-İş'e bağlı sendikalara üye oldukları için 15 binden fazla işçi işten atılmış, bu rakamda 2006 yılının ilk dört ayında artış olmuştur (21). DİSK ve Hak-İş'e bağlı sendikalara üye olmak istediği için işten atılanlar da bu rakama eklendiğinde, özel sektörde sendikal örgütlenmenin işverenlerin hukuka aykırı tutumları nedeniyle fiilen engellendiği görülmektedir.

Ayrıca sendikal hak ve özgürlüklerin ihlali çeşitli biçimler de olmaktadır. DİSK'in 2003-2004 yıllarına ilişkin yaptığı 'Sendikal Hak İhlalleri' çalışmasında verilen örnek 'suç dosyası' sayısı 84'tür ve bu çalışma sendikal hak ihlallerinin yalnızca bir bölümünü kapsamaktadır. İşten atma, sendika seçme özgürlüğünün kısıtlanması, sendikadan istifa etmeye zorlama, işçileri yıldıracak uygulamalar, grev hakkının fiilen engellenmesi, işçilere zor ve şiddet uygulanması, sendikal faaliyetlerin engellenmesi, toplu iş sözleşmelerinin uygulanmaması, sendikal hak ihlallerinin sıkça görülen biçimleridir (22).

Yukarıda sıraladığımız hukuka aykırı uygulamalar, firmalar arasındaki astronomik maliyet ve kâr farkları oluşturmakta, firmalar arasındaki rekabeti derinden etkilemekte ve emek yoğun sektörlerde rekabetin temel belirleyicisi olmaktadır. Örneğin; 100'er işçinin istihdam edildiği iki fabrikadan birinde işçilerin asgari ücretle sigortalı, diğerinde ise çıplak asgari ücretle sigortasız çalıştırıldığını varsayalım. Asgari ücretin işverene toplam maliyetinin 645.17 YTL, çıplak asgari ücretin ise 380.46 YTL olduğu dikkate alındığında, kayıt dışı istihdam gerçekleştiren fabrika, sadece bu kalemden bir ayda 273 bin 71 YTL avantaj elde etmektedir.

Emek piyasalarındaki yukarıda sıraladığımız hukuka aykırı uygulamaların yarattığı fark da eklendiğinde bu rakam daha da büyümektedir. Kıscası 'rekabet etmek', 'dünya ile rekabette geriye düşmemek' adına emek piyasalarında yaşama geçi-



rilen hukuka aykırı uygulamalar, haksız rekabete yol açmakta, haksız rekabet de dolaylı olarak 'rekabet düzeni'ni ihlâl etmektedir.

Sonuç Niyetine

Yazımız boyunca savunduğumuz 'emek piyasalarındaki hukuka aykırılıkların haksız rekabete yol açtığı' tezi hukuksal düzlemde tartışmaya açıktır. Bununla birlikte bu uygulamaların sonuçları göz önüne alındığında bir biçimde 'rekabet' kavramına aykırı hareket edildiği de açıkça görülmektedir. Daha da önemlisi, yürütme bütün bu uygulamalara karşı etkin politikalar geliştirmemekte, bir biçimde bu uygulamalara göz yummaktadır. Denetimler ve cezalar bulunmakla birlikte, bu uygulamaları asgariye indirecek bir tutum sergilenmektedir. Bu yazı hazırlanırken dahi Tuzla Tersaneleri'nde işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri alınmadığı için işçiler 'iş cinayetlerinde' yaşamlarını yitirmekte, Al-Co Tencere Fabrikası ve Graniser Seramik Sanayii'nde sendikalaşma hakkı ihlâl edilmekte, Türkiye'nin dört bir yanında kuralsız çalışma koşulları hüküm sürmektedir. İşçilere karşı işlenen bu suçların hasır altı edilmesinin hükümetlerin siyasi tercihlerinin sonucu olduğu söylenebilir. Ancak 'küresel rekabet', 'uluslar arası rekabet' sözcüklerini dilinden düşürmeyen sermaye çevrelerinin ısrar ettiği, hükümet edenlerin de göz yumduğu bu tutum, 'serbest piyasa mantığı içinde düşünüldüğünde' ulusal ölçekteki rekabet düzenini derinden sarsmaktadır. Ancak asıl önemlisi, 'küresel rekabet' kılıfının altındaki bu uygulamaların bedelini işçi sınıfı ödemektedir. Bir başka deyişle, yalnızca rekabet değil, işçi sınıfı da rekabete feda edilmektedir. Sermayenin 'rekabet oyununun kurallarına' uymamasının kendi sorunu olduğu söylenebilir, ancak işçi sınıfının bu danışıklı dövüşe kurban edilmesi kabul edilemez. Bu durumun tersine çevrilmesi ise öncelikle bu durumun görünür kılınması, toplumun genelinde tartışmaya açılması, hükümet ve sermaye çevrelerinin teşhir edilmesi, sendikaların sermaye örgütlerinin rekabet söylemine ortak olmaktan vazgeçmesi, en önemlisi de mevcut hakların ihlâl edilmesinin önüne geçilmesi ve yürürlükteki düzenlemelerin emekçi sınıflar lehine geliştirilmesi için sendikaların, meslek örgütlerinin (özellikle hekimler, mühendisler ve hukukçular) ortak hareket etmesi gerekmektedir.

Kaynakça ve Dipnotlar

1. <http://www.rekabet.gov.tr/mayis2001.html>, Durukan T., 'Kapitalistleşme Sürecinde Sanayileşme, Yoğunlaşma İlişkisi ve Rekabet', Perşembe Konferansları, Haziran 2000, s.10-12.
2. Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun, Eylül 2005, Ankara, Rekabet Kurumu Basın Yayın Müdürlüğü, Madde 20.
3. <http://www.rekabet.gov.tr/kasim-aralik2000.html>, Ersel H., 'İç Piyasalardaki Rekabet ve Küreselleşme', Perşembe Konferansları, Kasım-Aralık 2000, s.27,28,35.
4. <http://www.rekabet.gov.tr/mayis2001.html>, Durukan T., 'Kapitalistleşme Sürecinde Sanayileşme, Yoğunlaşma İlişkisi ve Rekabet', Perşembe Konferansları, Haziran 2000, s.12,13.
5. <http://www.rekabet.gov.tr/word/emel/4index.doc>, Badur E., 'Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Antlaşmalar' (Uyumlu Eylem ve Kararlar), Yüksek Lisans Tezi, sf.12.
6. <http://www.rekabet.gov.tr/word/metintez.doc>, Topçuoğlu M., 'Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları', Doktora Tezi, sf.30.
7. <http://www.rekabet.gov.tr/word/emel/4index.doc>, Badur E., 'Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Antlaşmalar' (Uyumlu Eylem ve Kararlar), Yüksek Lisans Tezi, sf.11.
8. <http://www.rekabet.gov.tr/word/metintez.doc>, Topçuoğlu M., 'Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları', Doktora Tezi, sf.30,31.
9. Türk Ticaret Kanunu, Madde 57.
10. Kale S., 2004, Haksız Rekabet Hukukunda Eski Hale Getirme Davası, İstanbul, Vedat Yayıncılık, sf.25.
11. <http://www.turkis.org.tr/icerik/makalekayitdisiistihdamveasgariucet.html>, Bağdadioğlu E., 'Kayıtdışı İstihdam ve Asgari Ücret'.
12. Sabah Gazetesi, 28.04.2006, 'En Önemli Sorun Kayıt Dışı Ekonomi'.
13. http://www.iso.org.tr/Mecelis_Konusmaları_22-03-2006.asp.
14. Anadolu Ajansı, 15.03.2006.
15. Hürriyet Gazetesi, 13.05.2006, '1 milyon kaçak işçi var'.
16. Türk-İş, 15 Eylül 2004, 'Kayıt Dışı İstihdam ve Yabancı Kaçak İşçi İstihdamı', Türk-İş tarafından 9'uncu Çalışma Meclisi'ne sunulan rapor.
17. Hürriyet Gazetesi 13.05.2006, '1 milyon kaçak işçi var'.
18. Makina Mühendisleri Odası, 2006, İş Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu, Ankara, Makina Mühendisleri Odası Yayınları, s.11-13.
19. Günlük Evrensel Gazetesi, 07.09.2006, 'Savaş değil tersanelerdeki iş kazalarının bilançosu: 18 ayda, 18 bin 500 iş kazası oldu'.
20. Pala K., 'Türkiye İşçi Sağlığında Durum', TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Sayı: 3, Temmuz 2000. sf.3.
21. Türk-İş, 1 Mayıs 2006, Türk-İş tarafından Çalışma Bakanlığı'na sunulan rapor, sf.5.
22. DİSK, 2004, Sendikal Hak İhlalleri (Suç Dosyaları), İstanbul, DİSK yayınları. ●